

Sófár

2012. 06. 20.

האזה – עתון הקהילה היהודית בנירעג'האזה – a Nyíregyházi Zsidó Hitközség lapja

HASZENE NYÍREGYHÁZÁN

5772. sziván havának 24. napja különleges nap volt a Nyíregyházi Zsidó Hitközség életében: közel 40 év után esküvő volt a zsinagógában.

Neumann Mónika és Chanan Nuszinovics életük egyik legfontosabb döntésének helyszínül a Nyíregyházi Zsinagógát választották.

Mónika, Neumann Gábor országos hírű labdarúgóedző leánya és Chanan, akinek édesapja a jeruzsálemi Hadasza kórház orvosa, Debrecenben ismerkedtek meg egymással.

Chanan az ottani egyetem orvostanhallgatója volt. Mónika hébertanárt keresett, frissen tartani az Izraelben már megszerzett tudását. Találkozásuk több lett, mint nyelvóra, szerelem szövődött közöttük.

Mónika Izraelben szerezte építész diplomáját, míg Chanan Magyarországon tanulta az orvoslást. Miután a fiú befejezte az egyetemet, visszament Izraelbe, és követte őt Mónika is.

Döntésüket, hogy összekötik életüket, Nyíregyházán pecsételték meg. Mónika vágya az volt, hogy szülővárosa impozáns zsinagógájában legyen az esküvőjük.

Aser Ehrenfeld, Debrecen városának főrabbija végezte a szertartást és mondta el az áldásokat a hüpe alatt álló meghatódott ifjú párnak.

A zsinagóga megtelt ünneplő nyíregyháziakkal, zsidók és nem zsidók együtt tapsoltak.

A pohártörés után együtt kiáltották:

Maz'!l Tov!

Sok boldogságot, Mónika és Chanan!

Dr. Klein Éva

KADIS AZ ÉGBE TEMETETTEKÉRT

Részletek a Mártírok Emlénapján június 3-án elhangzott beszédekből

Gáll Ottó, az Eötvös Károly Magyar-Izraeli Baráti Kör elnöke

...Minden kornak szüksége van a hősökre, akik a saját korrukat jó irányba befolyásolják. Szembeállva a destruktív, hangos, szélsőséges kisebbséggel, megakadályozva, hogy abból pusztító, hatalmat és befolyást bíró többség legyen. Hősiesség minden igaz ügy melletti kiállás akkor, amikor ezt próbálják megfélemlítéssel, lelki nyomásyakorlással megakadályozni. A korokat mindig a bátor hősök formálták jó irányba.

1944-ben is voltak hősök, de nagyon kevesen. Sokkal több kellett volna, de akkor már nagyon nehéz volt hősnek lenni.

Ma vállalni szidalmakat és gúnyolódásokat rasszista érzelmű emberektől, akik még igazán nagy hatalommal nem rendelkeznek, velük szembenézni még viszonylag könnyű. Csak egy jó adag bátorság kell hozzá. 1944-ben nem volt ilyen egyszerű. Aki akkor akart hős lenni, az egzisztenciájával, a szabadságával, az életével, a családtagjai, a gyermekei életével fizethetett érte. Aki a zsidók mellett kiállt, könnyen maga is a zsidók sorsára juthatott. Nem volt pedig még teljesen késő, de akkor már a bátor kiállás emberéleteket követelhetett. A saját feleségét, a gyerekeit, a maga életét jobban szerette honfitársunk, mint az ártatlanul elhurcolt zsidó szomszédját.

Ma még nincs túl késő.

Jól tette, aki ma jött el, jól teszi, aki ma ítéli el a rasszizmust, hangosan, nyilvánosan, amíg ezt nagyobb kockázat nélkül megteheti.

Ne várjuk meg, amíg örültek veszik kezükbe a hatalmat, mert akkor már tényleg késő lesz!!!

Legyenek bátrak, legyenek hősök most!

Gondoljanak azokra a beszélgetésekre, amiket majd az unokáikkal fognak lefolytatni: Mit fognak válaszolni, ha az unokák megkérdezik majd: Nagypapa, nagymama! Mit tettél azért, hogy jobb legyen a világ?

Most kell emlékezni, most kell az emlékekből tanulni, az elődeink hibáiból tanulni, és tenni azért, hogy szegyenkezés nélkül nézhessünk az unokáink szemébe!

Sárosi György hitközségi elnök

...Eredeti elképzeléseink szerint szívesen átadtam volna a szót rendezvényünk bevezető részének folytatására egy nálam arra érdemesebbnek, hitközségünk egy túlélő tagjának. Megköszönte a felkérést, majd emberileg teljesen érthető indokkal nem vállalta.

Eszembe jutott a múlt héten a Zrínyi Gimnáziumban megtartott konferencia, ahol szóba került egy neves és tiszteletre méltó szerző holokauszt-oktatásról szóló tanulmánya. Eszerint nem szabad a hallgatókat auschwitz-i látogatással és egyéb empatikus szituációkkal terhelni, mert rossz, esetleg ellenkező hatású benyomást okozhat. Amikor először találkoztam ezzel az elmélettel, azonnal vitába akartam szállni vele, de mivel újságunkban jelent meg, ugyanabban a számban még korai lett volna vitázni. Az említett konferencián az egyik előadó igazolta egykori ellenérzéseimet, az enyémmel azonos álláspontot fogalmazott meg.

Csak nekünk szabad nap, mint nap szembesülnünk az egykori szlogenekkel, amelyek empátia nélkül is felidéznek azt a folyamatot, amely a tragédiához vezetett?

Nem várható feldolgozásra való ismeret olyanoktól, akiknek nem adatik lehetőség olyan szituációba beleképzelni magukat, amiket túlélők elbeszéléseiből ismerhetünk. Amikor például a gettó kapujában a csendőr összetépte, majd szemétkosárba dobta papírjait, bizonyítványait, akkor ott, 13 évesen döbrent rá, hogy kiíratott az emberi társadalomból. Egész addigi élete, álmái, vágyai immár semmivé váltak. Amit addig hazájának, otthonának hitt, kiteszította magából, halálra ítélte... Szüleink, felmenőink családotól, csecsemőtől agastyánig kénytelenek voltak megtapasztalni ezt a kiszolgáltatottságot.

Csak nekünk kell empatikusan megélni mindezt, és azt is megértéssel kezelni, hogy a túlélők miért nem szívesen beszélnek az átéltekről?...

Ma azokról a teljes családokról is megemlékezünk, akik után nem maradtak túlélők. Teljes családokról, amelyek oda-maradtak. Sajnos ők vannak nagyságrendekkel többen. Ebbe már valóban megrázó dolog empatikusan belegondolni...

Tordai Péter MAZSIHISZ vezetőségi tag

Ebből a megyéből, ebből a városból 17 közvetlen hozzátartozómnak – nagyszüleim, nagybátyáim, unokatestvéreim és mindazok, akik a családot alkották – maximum a neve maradt meg itt, ezen az emlékfalon...

Sajnálattal veszem tudomásul, hogy politikafüggő lett, megjelenik-e itt a polgármester úr és a képviselője vagy sem.

Mint a Mazsihisz vezetőségének aktív tagja, minden nap találkozunk egy Horthy szoborral, egy Horthy emlékműállítással. Közvetlenül érinti a megyét a tisztaeszlári vérvéd, évenként ciklikusan felemlégetett, lelkiismeretünket piszkáló és a jobboldalt ingerlő felemlégetése, hogy ne feledjük ezt a korszakot. Megosztanak bennünket, megosztja a zsidóságot a politika. Ugyanez volt a harmincas években. Tisztelettel felhívom főként a fiatalokat és tettekre szitált hittestvéreinket, hogy ne engedjék ezt. Nincsenek elit zsidók, nincsenek Mazsihisz, nincsenek BZSH- és reformzsidók. A vagonokba mindenki egyformán került. Ha – elnézést a kifejezésért – vesszük ezt a lapot, felörlődünk és egy szalámi-politika áldozatai leszünk. Ne engedjük, hogy zsidókérdés legyen, ne engedjük, hogy zsidóügyi államtitkár legyen, nincs erre szükségünk. Tiltakozunk minden fórumon, tegyük meg minden jogi lépést az alkotmány által megengedett és a békeszerződésben biztosított jogunkért, hogy emelt fővel tudjuk vállalni zsidóságunkat. Nem akarunk azok a zsidók lenni, akiknek 43-ban, 44-ben az üzleteiket bezárták, numerus clausus alá vették és birkaként hajtották őket a vagonokba.

Kívánok megnyugvást mindnyájunknak, de ne feledjük, mi történt az országban, mi történt Európában és mi történt páriánkban, Nyíregyházán és Szabolcs megyében...

Verő Tamás főrabbi

Drága Nagyikám! Két éve már, hogy nem vagy velünk... Most egy olyan helyen állok, amelyre nagyon büszke voltál, mert itt születted, Nyíregyházán. Emlékezek Rád most, em-

lékezem családomra, családukra; a nyíregyházi közösségre, a vidéki zsidóságra.

Emlékszem arra, amit meséltél: ez volt az a hely, ahonnan édesapádat, aki 12 gyereket nevelt fel becsületben, tisztaságban, a darutollas csendőrök kísérték végig az átlomásra. Te, drága Nagyikám, dédszüleim kezét fogva vonultál, és szóltak a harangok üdvözlésképpen, hogy végre zsidótlanná válik Nyíregyháza...

Szohor Pál, Nyíregyháza polgármestere hozzászólását nem sokszor idézik: „Nem szabad visszahagyni egy zsidót sem! Menjen mind!”

Volt mégis, akinek sikerült megmenekülni. Volt, akinek ismerőse, munkatársa, barátja segített, de a többségnek esélye sem volt...

...A bevagonírozás előtt a csendőrök körbejártak. Az esetleges megmaradt értékeket keresték, mondván: nektek erre már úgysem lesz szükségetek...

Kegyetlenségével a tiszték közül kiemelkedett Trencsényi József. Kihallgatási módszereivel sok embert saját kezűleg ölt meg, közöttük az ortodox hitközség elnökét, Németi Sándort...

...A vonatról leszállva a haláltáborok főtáborában, Auschwitzban találták magukat, ahol Mengele elkezdte munkáját. Drágáink legnagyobb részét azonnal a gázba, a krematóriumba küldte. Nagymamám, az A-27615-ös számú foglyot felvilágosították, hogy az a füstölő gyárkérmény most ereszti ki magából szüleit, testvéreit, rokonait, barátait, osztálytársait...

Ő túlélte a deportálást, és a tetoválással a karján egy végtelesen fontos dolgot vésett belém. Mindig kérdezte: miért élte túl, miért ő élte túl, hogyan lehet folytatni az életet? Hogy tudta túlélni a káromkodásokat, elviselni a meztelenséget, az Appelplatzokat, a halált, a magasfeszültségű drótokat? Hogy tudta két lánytestvérével egymást támogatva átélni a borzalmakat, a retteneteket? És ezzel mind így vannak a túlélők. Az ő válasza az volt: Tomikám, én azért menekültem meg a halál torkából, hogy lányom szülessen, neki egy fia, aki rabbi lesz, s aki mindazt, amit átéltem, továbbviszi, továbbadja, továbbörökíti. Nos, mindennél fontosabb feladatunk az emlékezés, az emlékeztetés...

Tudunk-e megbocsájtani, lehet-e? A válasz, amit hallottam: nincs bennem harag, de a megöltek helyett, az ő nevükben megbocsájtani lehetetlenség.

Emlékezzünk. Örökkévaló, lelkek és testek teremtője, emeld teremtő orcádat drága halottaink lelke felé. Adj nekik örök békét, Örökkévaló Istenünk, vedd szeretteink áldott lelkét Magadhoz, és az igazak között legyen örök nyugalomuk. Szerető, aggódó és őszinte szavaink, imáink értük, Drágáinkért szállnak a Világ Teremtőjéhez...

1. Nyíregyházi Életmenet
2. Szanitter Zoltán és Gáll Ottó
3. Sárosi György
4. Tordai Péter
5. Verő Tamás
6. A megemlékezők egy csoportja

EMLÉKEZZÜNK ÉS EMLÉKEZTESSÜNK II.

75 éve, 1937. júliusban nyitották meg a buchenwaldi koncentrációs tábort

Az előző számban megjelent írás folytatása

1944. januárban 348 norvég diákot, majd olasz foglyokat hoztak. Az év során több mint 11 ezer francia és mintegy 16 ezer magyar zsidó lett Buchenwald foglya.

Nyártól a hadiüzemek közelébe női foglyotáborokat telepítettek. Ősszel Buchenwald melléktáborai közé sorol-

volt frakcióvezetőjét; a krematórium udvarán kivégezték, majd tetemét elhamvasztották.

Augusztus 24-én a szövetséges légierő nappali bombatámadása 20 perc alatt romhalmazzá változtatta a DAW és Gustloff gyárat, az SS garázsokat, a parancsnokság épületét, a villákat és a

különleges tábor egy részét.

A halottak száma 424, ebből 315 fogoly, eltűnt 66 fő, sebesült 1700 fő, ebből 1425 fogoly. A fogolyvesztés azért volt ilyen nagy, mert a két gyárban a légitámadás ellenére sem állították le a műszakot. Thälmann is a bombázás áldozatának tüntették fel.

E hónapban az ideszállított 167 hadifogoly szövetséges repülős közül 34-et az SS meggyilkolt.

Szeptember-októberben ide hurcoltak közel 2000 dán rendőrt, közülük 60-at megöltek. Ekkor és 1945. január-februárban fogolyként hoztak a táborba dezertálás és más katonai bűncselekmények miatt elítélt 800 Wehrmacht katonát, továbbá önkéntes francia és horvát SS-t, utóbbiakat katonai egyenruhában.

Az IMO őszre elkészült a felkelés offenzív és defenzív tervével. A végrehajtáshoz 12 ország mintegy 900 foglyát készítettek fel, akik 5 fős rohamcsoportokból alakított nagyobb harci kötelékekben foglalják majd el a kijelölt szektorokat. Részletesen kidolgozták és többször begyakoroltatták az egyes harcscsoportok feladatait.

Év végén a fogoly- és SS-erők aránya élőerőben 1:3, míg fegyverzetben ennek többszöröse volt. Ezért várni kellett a kedvező időt, hogy reálisan alkal-

mazhatóvá váljon a felkelés defenzív változata.

1945. februárban új börtönt nyitottak az SS-körletek alatt, áprilisban az itt őrizettek közül egy teológust, egy kémelhárítót és egy idősebb tábornokot végeztek ki.

A front közeledtének hatására keleten és nyugaton egyaránt megkezdtek a KZ-k kiürítését. Január és március között több mint 40 ezer főt hoztak ide más táborokból, ezek többsége fizikailag teljesen leromlott állapotban volt. Leírni, szavakban kifejezni nem lehet a végkimerülés és az éhhalál határán lévő fogolytömegek halálmeneteit 1945 hideg tavaszában. Az evakuáltak közül több mint 13 ezren vesztették életüket az út során, közülük minden harmadikat az SS-ek gyilkoltak meg.

Április 4-én Pister elrendelte az összes zsidó fogoly evakuálását. Az ILK döntése: „Senki az Appellplatzra!” A zsidó foglyok jelzéseit és számaikat leszakították, a személyi katonákat és névsorokat megsemmisítették. Csak két

Felvétel a buchenwaldi múzeumból

ták a működési területén lévő női munkatáborokat. Év végére már 28 táborban több mint 27 ezer női fogoly és 530 SS-Aufseherin (felügyelőnő) tartozott a törzstáborhoz. E táborok őrzését és igazgatását férfi SS-ek, míg a tábori és munkahelyi felügyeletet az Aufseherinek látták el. Kegyetlenségükkel sokszor túltettek férfitársaikon.

E táborokba először Majdanekből lenygel, később Auschwitzból, Stutthofból, stb. magyar zsidó lányokat és asszonyokat hurcoltak. E szerencsétlen nőket a férfi és női SS-ek és fogoly kápóik állandó zaklatása és verése közepette napi két műszakban dolgoztatták, minden eszközt felhasználva megalázásukra, kínzásukra. A lőszergyárakban a szervezetre különösen ártalmas nitrátokkal dolgozó nők semmi munkavédelmi eszközt nem kaptak. Súlyos sárgaságot és tüdőkárosodást szenvedtek, hajuk, bőrük sárgászöldre, illetve bronzra színeződött el.

Himmler külön parancsára augusztus 18-án a táborba szállították Ernst Thälmann, a Német KP elnökét, a Reichstag

Ernst Thälmann

nap múlva sikerült az első háromezer fős csoportot útnak indítani. Az ezután érkező zsidó foglyokat az SS már be sem hozta a táborba, őket a DAW-ba és

a Gustloff-ba vitték, s onnan rövid idő múlva továbbbándították...

Az amerikai III. Hadsereg a tábortól kb. 40 km-re megállt! A tábori Gestapo 46 felelős beosztásban lévő cseh, holland, lengyel, német és osztrák antifasiszta fogoly likvidálására készült, ezzel példát statuálni, megijeszteni a többieket. Az ILK elrejtette őket, valamilyen módon megélték a felszabadulást.

8-án délelőtt az illegális rádióadón segélykérő üzenetet adtak le:

„A szövetségeseknek! Patton tábornok hadseregének! Itt a buchenwaldi koncentrációs tábor! SOS! Segítséget kérünk. Evakuálni akarnak. Az SS meg akar minket semmisíteni!” A III. hadsereg nyugtázta az adást és válaszolt: „Koncentrációs tábor Buchenwald! Kiktartani! Igyekszünk nektek segíteni. A III. Hadsereg törzse.”

Az IMO becslése szerint 9-én a körletekben még közel háromezer SS volt, ezért az ILK az azonnali felkelést elhalasztotta. 10-én a front megmozdult. Pister parancsot adott az egész tábor evakuálására. Nagy nehezen csak egy – az IMO által felfegyverzett – szovjet hadifogoly csoportot tudott az SS útnak indítani. E csoport – őreiket lefegyverezve – áttört a szövetséges csapatokhoz. A tűzoltó- és mentőosztagok 11-én reggel jelentették, hogy több nagyobb SS-kötélék hagyta el laktanyáit.

Buchenwald felszabadítása eltér a többi táborétól, mert ezt nem a szövetséges csapatok szabadították fel, hanem a foglyok felkészített rohamosztagai. Az önfelszabadítást az elmúlt több mint fél évszázad során sokan megkérdőjelezték. Az egészet mítosznak, az ILK és az IMO jelentőségét és szerepét pedig eltúlozottnak tartották.

A tények: a rohamcsapatok 11-én a koradélutáni órákban az IMO utasítására áramtalanították, majd átvágták a drótkerítést, elfoglalták az őrtornyokat és az SS objektumait, az öröket foglyul ejtették, percek alatt hatalmukba kerítették a tábor. Csoportokat indítottak a menekülő SS-ek üldözésére. A KZ életét ezután az ILK irányította. Az USA hadsereg első kötelei a már felszabadított táborba érkeztek. Az önfelszabadítást az USA III. Hadseregének vezérkara röplapokon és a luxemburgi rádióban is ismertette.

Fentieket hitelesen igazolja az USA III. Hadsereg 4. páncélos hadosztálya

felderítő szolgálatának hadműveleti naplójában a 13. fsz. alatti bejegyzés. 1945. április 12-én a felderítő szolgálathoz érkezett jelentés szövege: „A buchenwaldi koncentrációs tábor (...) 21.400 fogoly elfoglalta: kb. 7000 francia, a többiek náciellenes németek, oroszok, lengyelek, spanyolok. Az elmúlt három nap folyamán kb. húszezret kiűritettek. Az egészségügyi helyzet: 3000 beteg, sokan válságos állapotban,

Patton tábornok

3000 rokkant, közöttük vakok. Kórház, orvosok vannak, azonban se gyógyszer, se egészségügyi anyag, se fertőtlenítőszer nincs. Műtétek nem végezhetők. A helyzet kétségbeejtő. Azonnali segítség szükséges. Élelmiszerhelyzet: két napra elegendő, de kenyér egyáltalán nincs. Speciális rohamcsapatokat szerveztek (már régebben), hogy az öröket legyőzzék. Az őrhelyeket érkezésünk előtt elfoglalták, 125 SS-t fogságba vetettek, akik jelenleg is a tábor őrizetében vannak. A tábor vezetése egy jól szervezett bizottság kezében van, amely az összes nemzetiséget magában foglalja és képviseli.”

Buchenwaldban 93 hónapos fennállása alatt a világ sok országának mintegy 250 ezer állampolgárát tartották fogva, akik közül itt és a melléktáborokban 56 ezren veszítették életüket. A felszabadulás 15 ország mintegy 21 ezer állampolgárának mentette meg életét.

Április 19-én az Appellplatzon gyász-

ünnepséget tartottak a meggyilkolt baltársak emlékére, ekkor beszéd és eskü hangzott el angol, francia, lengyel, német és orosz nyelven...

A mai Buchenwaldról

Az impozáns objektumot a Buchenwald Emlékhely Alapítvány működteti. A vezetők, munkatársaik és társadalmi aktivisták évtizedek óta mindent megtesznek a múlt e tragikus örökségére való emlékezés fenntartása érdekében. Az Emlékhely tevékenysége eredményesen segítette elő a közvélemény pozitív irányú formálását. Az Emlékhely léte és munkája garancia arra, hogy a túlélők eltávozása után is megmaradjon a XX. század e szomorú korszakának emlékezete az emberekben.

Az Emlékhely oktatási-képzési centrumot működtet. A korszerűen berendezett termekben középiskolások, egyetemisták százai tanulmányozzák az itt történeteket. Sok ifjú tölti tanulással, kutatással az idejét. Többen szereztek diplomát az Emlékhelyen tanultak alapján.

Az Emlékhely a humánus, békeszerető tömegek mindennapos, emlékező zarándokhelye lett. Egész napot, árutazóban fél napot töltenek itt el. Az Emlékhely munkatársai szakértelemmel és türelemmel kalauzolják az idelátogató érdeklődőket.

Rendszeresen szerveznek kegyeleti megemlékezéseket a KZ alapítása és felszabadulása évfordulóinak alkalmából.

Kovács László

Forrás: a szerző Tanú vagyok című könyve

TEMETŐI NYITVA TARTÁS

Hétfőtől csütörtökig 9-től 16-ig,
vasárnap 9-től 12-ig.
Pénteken és szombaton, valamint
állami és zsidó ünnepeken zárva.
Telefon: 06-30-490-0084

VANNAK MÉG TANÚK XIII.

Galambos Zoltán

Az 1869. évi III. törvénycikk által elrendelt népszámlálás során Vaján „124 zsidó lelket” számláltak össze.

Számuk 1944-ben 184 fő volt, összesen 41 család. A zsidók kereskedtek, suszter, szabó, kovács, asztalos szakmát űzték. Gazdagnak a Székács és Weinberger család számított, akik nagybirtokos gazdálkodók voltak. Vaján volt zsinagóga, mikve, az 1920-as évekig jesiva is.

Vaja Mátészalkától 15 km-re, Nyíregyházától 35 km-re található, városi rangú település.

Itt született és itt él Galambos Zoltán ma már egyedüli zsidóként. Az ő története következik.

1923. január 18-án születtem. Édesapám Grósz Sámuel, édesanyám Spitzer Heléna.

Fiatalkori felvétel

Nyolcan voltunk testvérek: Irén (1907), Etelka (1908), Dezső (1912), Aranka (1914), László, (1920), Zoltán és Lili, ikrek (1923), Editke (1927).

Szegény anyám mesélte, hogy mikor

én világra jöttem, azt mondta a bábaasszony: na, Grószné asszony, forduljon meg” – és fél óra múlva megszületett Lili az ikerhúgom.

Volt vagy 3-4 hold földünk, boltunk és asztalosműhely. Glatt kóser életvitelt folytattunk, amihez minden feltétel adott volt. Ahogy cseperedtünk, részt vettünk a családi munkában. A lányok, amikor abba a korba kerültek, férjhez mentek. Irénke 1929-ben, Etelka 1935, őszén, Aranka 1939-ben. Irénke Gelsen, Etelka Derecskén, Aranka Pusztadoboson élt.

Itt Vaján a református iskolában végeztem el a hat elemet. Három éves koromtól jártam tizenhárom éves koromig zsidó iskolába, haiderbe ugyancsak itt. Utána jesivába kerültem Putnokra és Kisvárdára. A jesivában Talmudot, Tórárt és mindent tanultunk, ami a zsidó vallás gyakorlásához, megértéséhez szükséges.

1938-ban elmentem kereskedő tanulóknak Tiszalökre, 1940-ben szabadultam. Ekkor a zsidótörvények korlátozó rendelkezései miatt már nem tudtam elhelyezkedni, a 6 %-os korlátozás miatt nem vettek fel sehova, ezért beálltam apám mellé az asztalosműhelybe. Ott dolgoztam 1944-ig, amikor is márciusban behívtak munkaszolgálatra.

Kassára vonultam be, onnan elkerültem Aranyidára, ami Kassától 20 km-re található. Onnan Lajosmizsére irányítottak át minket. Örkenypusztán volt egy légvédelmi szakasz. Volt ott egy Horváth nevű karpaszományos őrmester, aki azt mondta nekem, hogy elhoz haza Vajára, nem kell tovább mennem a többiekkel. 21 éves voltam, a családkról nem tudtam semmit. Azt mondtam, nem vállalom a kockázatot, inkább megyek a többiekkel. Így aztán a nyíregyházi fiukkal elkerültem Várpalotára 1944. augusztusban. Várpalotán repteret építettünk, a várdombba kellett alagutat kialakítani. Reggel 6 órától délután 5-ig dolgoztunk. Egyik alkalommal lejött egy alezredes a földalatti munkaterületre. Jelenttem, ám neki nem tetszett valami, ezért engem és az ott lévő hat társamat bezártak hét napra fogdába. Ez augusztus végén volt.

1944. augusztus 23-án a németek részére fenntartott Várpalota melletti szentkirályszabadjai repteret lebombázták, tönkretették.

Az egyik gépet kilőtték a németek, a legénység tagjai ejtőernyőkkel kiugráltak, most is előttem van a kép,

Esküvői fotó

ahogy szálltak lefelé az ejtőernyők, mint a nagyfejű krizantém virágok. Nagyon szép látvány volt azoknak, akik nézték. Őket, szegényeket, mikor földet értek, a földön dolgozók sarlókkal, kaszákkal levágták. A magyar katonák a halott angol katonákról leszedték a karórát, mentek a németek, hogy az övék a zsákmány. A vége az lett, hogy a németek a magyar katonákat is betették hozzánk, a fogdába.

A mi századparancsnokunk egy Nagy Károly nevű nagykállói ember volt, a másik parancsnok meg gávavencsellői, semmi rosszat nem tudok rájuk mondani. Nagyon rendesek voltak, ennivalónk is került mindig.

Együtt voltam a kisvárdai Rosenbaum rabbi fiával, aki megszökött 1944 augusztusában. Mint később kiderült, eljutott Pestre, és sikerült negyven darab menlevelet szereznie.

Engem az egyik vasárnap reggel 6 órakor kirendeltek 14 fogattal Zircre, bányafát kellett szállítani. Mikor este visszaérkeztem, mondták a többiek, hogy itt volt Rosenbaum, hozta neked

is a menlevelet. Na, mit csináljak, kértem szabadságot – azt is lehetett –, felkerültem nagy nehezen Pestre, azelőtt soha nem jártam ott. 1944. november 23-a volt, nem ismertem a várost, nem tudtam, hogy mit csináljak. Persze elkaptak, bevitték az Albert laktanyába, betettek a menetszázadba és levitték Gántra. Ebben a században azok voltak, akiket Pesten összeszedtek, elkaptak. Gánton az volt a munkánk, hogy a telefonoszlopok porcelánját kellett lerobbantani. Egyik alkalommal elvonult előttünk egy század, kérdeztem az egyiket: „vajaiak nincsenek köztetek?” Mondta valaki, de van egy, hát itt találkoztam össze 1944. novemberben Laci bátyámmal. Becsatlakoztam a századukba és egy éjszakát ott maradtam, mindent elmeséltünk egymásnak, amit tudtunk. Ő már 1941-ben bevonult, kikerült a frontra, megsebesült, Munkácson volt kórházban. Négy év után itt találkoztunk Gánton.

1944. december 20-a körül már jöttek az oroszok, közeledett a front, ezért elhajtottak minket Fertőrákosra. Ott nagyon rosszak voltak a körülmények. Egy csúriben helyeztek el minket, ahol viszont 1945. január 1-én ismét össetalálkoztam Lacival. Itt voltunk 1945. március 25-ig. Ahogy a front közeledett, mentünk egyre nyugatabbra, gyalog vánszorogtunk heteken át. Verset faragtunk a nyomorúságunkról:

„Sehol nincs helyed, ahol megpihenhetsz,

Oh, menned kell, menned, mindig csak menned.

Akárhogy vérzik vagy fárad a láb,
Zsidó vagy, szenvedj csak tovább.”

Így jutottunk el Mauthausenbe.

Ott találkoztam egy vajai fiúval, Rosenfelddel. Azt mondja nekem: „nincs neked már senkid, mind kiment a füstön.” Bolondnak tartottam, nem hittem neki. Mauthausenből aztán Günskirchenbe jutottunk. Azt a tábor 1944 decemberében kezdték építeni, több mint 50 km-re volt Mauthausentól. Günskirchenben borzalmasak voltak a körülmények, a holttestek szanaszét heverték, enni március 25-től május 5-ig nem kaptunk semmit. A körtelevelek már mutatkoztak, azt tépkedtük, összeszedtük a csigákat földről, fáról, azt rágtuk nyersen. Útközben kiszedtük a földből az elvetett krumplót. Akit a németek észrevettek, lelőtték, akinek szerencséje volt, megúsza. A tetvek akkorára nőttek rajtunk, mint egy bab-szem.

Az emberek legyengültek, aratott a betegség, hasmenés.

Május 5-én, egy pénteki napon szabadították fel a günskircheni lágert az amerikaiak. Az volt az első, hogy leszórtak bennünket fertőtlenítővel, elpusztultak a tetvek. Az amerikaiak aztán adtak enni. Sokan még ezután is

Széder este a hitközségben

meghaltak, túlették magukat. Én le voltam gyengülve, de nem voltam beteg. Az amerikaiak elvitték minket Hörschingbe, ahol egy kaszárnyában helyeztek el.

Hörschingből aztán elindultunk haza, már vonaton. Megérkeztünk Budapestre, a Bethlen térre, ahol kaptam egy kis igazoló szelvényt. Aztán hazajöttem ide Vajára. Laci már itthon volt, az történt ugyanis, hogy az ő századparancsnoka nem vitte őket tovább, hanem a Fertő tavon bementek a szigetre, ott töltöttek egy hetet, majd visszafordultak. Én 1945. július végén jöttem haza. A házunkból mindent elvitték, a lakásból a bútorokat, a boltból az árut. Volt az udvarunkon vagy 20 köbméter deszka, azt is elvitték a falubeliek. A bútorokat összeszedtük valahogy.

Editke augusztusban jött haza. Dezsőért, a másik bátyámért már én mentem fel Pestre, nagyon rosszul nézett ki. Ő is munkaszolgálatos volt, majd elkerült Teresienstadtba, ott szabadult.

A családból mi hárman fiúk és Editke, a legkisebb húgom jött haza.

Edit mondta el, hogy a szüleinket, a lánytestvéreimet, azok gyermekeit Auschwitzba vitték. Irénkének négy, Arankának kettő, Etelkának három

gyermeke volt. Irénke, a legidősebb és Edit, a legfiatalabb lánytestvérem egy-üvé kerültek. Irénkét a négy gyermeke mellől kiválasztották munkára. Mai napig nem tudok szabadulni a gondlattól, hogy vajon az a négy ártatlan gyermek kinek a kezét fogta, mikor a gázba mentek... Irénke a felszabadulás előtt egy nappal halt meg, végig követelte a gyerekeit. Aranka 1944 peszachkor itthon volt a két gyerekkel, ugyanis hazajött hűsvétra, itt érte őket a deportálás. Aranka gyerekei: a kis Pali 3 éves volt, Márti, a kislány négy éves. Az egyikük kezét a szelektálásor az anyja fogta, a másikat meg a testvérem, Lili. Auschwitzból csak Edit jött haza, a szüleink, a lánytestvéreim az ő gyermekeik mind odamaradtak.

Az életet viszont folytatni kellett. Megkezdtük a boltot, jártunk Romániába bőrért, sóért. Mikor Dezső hazajött, ment az asztalosműhely, gazdálkodtunk almát termesztettünk.

1956-ban disszidáltam, de csak az ausztriai táborig jutottam el, nem mentem tovább, visszajöttem.

Dezső bátyám már 1957-ben meghalt. Előtte őt még nagy bánat érte: a kislánya 9 éves korában balesetben meghalt. Az apja elvitte magával a pálinkafőzőbe és a gyermek beleesett a forró cefrébe.

Laci bátyám nem nősült meg, nem volt családja. Edit férjhez ment, már meghalt ő is. Egy kislánya van, aki Kanadában él.

Én 42 éves koromban alapítottam családot. 1964-ben kötöttem házasságot Fekete Irénnel. A feleségem tanítónő volt, már 15 éve nyugdíjas.

Két gyermekünk született: Zoltán 47 éves, Tamás 36. Az egyik 25 éves unokám kint van Izraelben, megkapta az állampolgárságot, már ott rendezti az életét nagy örömmel.

Én csak azt tudom mondani: zsidónak születtem, zsidónak neveltek, meg-szenvedtem nagyon érte, de az is maradtam.

Klein Éva

WALLENBERGRE EMLÉKEZTEK... KANADÁBAN IS

Joel Goldenberg újságíró a *The Suburban* lapban tudósított az emléknapról, amelyet az Anglikán Egyház katedrálisának kertjében, a Wallenberg-téren tartottak meg Montrealban, május 23-án. A megemlékezésen elhangzott, hogy a svéd diplomata mintegy 100 ezer zsidó ember életét mentette meg Budapesten.

A megemlékezésen jelen volt Agnes Kent innen elszármazott hittestvérünk Az alábbiakban az ő beszédét olvashatják.

Kent (Lőrinczi) Ágnes vagyok, 1928-ban születtem. Megtiszteltetés számomra, hogy Önökkel együtt leróhatom tiszteletemet Raoul Wallenberg előtt.

1944 októberében Budapest náci és nyilaskeresztes uralom alatt állt.

Egy négyemeletes Zsidó Házban élünk, aminek a falán egy hatalmas Dávid csillag volt látható. Számtalan zsidó családod zsúfoltak itt össze, minden helyiség tele volt. Mindannyian hordtuk a csillagot. Az ötvenes éveiben lévő orvos édesapámat és mérnök bácsikámat a többi férfivel együtt egy reggelen elhajtották. Mindketten életüket veszítették az

Kent Ágnes és fia, Bruce

erőltetett menetben Ausztria felé. Lelőtték őket az út szélén, mert már nem bírtak menni.

Csodával határos módon édesanyámnak sikerült szert tennie nagyon értékes ún. Wallenberg papírokra, melyeknek köszönhetően azok birtokosa a Svéd

Kormány védőszárnyai alá került (Schutz Pass). Próbáltuk ezen okmányokat eljuttatni édesapámhoz és nagybátyámhoz, de sosem érték célt. Minden valószínűség szerint az az ember, akit édesanyám megbízott az iratok célba juttatásával, eladta azokat a feketepiacon.

Édesanyámnak és nekem megadatott az a szerencse, hogy a nálunk maradt papírokkal sikerült eljutni egy ún. Védett Házba. Ez a biztonság azonban nem tartott sokáig. A Gestapo és a nyilaskezesek betörték és elkezdtek válogatás nélkül kivégezni az embereket a Duna partján. Hallottuk a gyilkos lövéseket.

Sikerült kapcsolatba lépnünk egy nagyszerű családdal Budapest külvárosában, akik megengedték édesanyámnak és nekem, hogy elrejtőzzünk a légitámadások során használt bunkerjukban, miközben bombák záporoztak a fővárosra.

Budapestet a Vörös Hadsereg 1945 januárjában felszabadította. Wallenberg nélkül nem lehetnék ma itt és nem mondhatnám el ezeket a szavakat.

Később már itt, Montréalban tagja lettem és éveken át dolgoztam a Nemzetközi Wallenberg Emberiességi Mozgalomnak, melynek szíve Dr. Parnes Vera volt, kinek emléke szívünkben örökké élni fog.

Gyakran ellátogatok a Wallenberg emlékműhöz, ahol őszinte hálával adózok a svéd diplomata bátorsága és hősiessége előtt. Nélküle életem minden valószínűség szerint tragikus véget ért volna.

Köszönöm, hogy meghallgattak.

Szerkesztette: Sugár Károly

Idén is várja a fiatalokat a Szarvasi Nemzetközi Zsidó Ifjúsági Tábor

Budapest, 2012. május 25.

Idén már 23. alkalommal nyitja meg kapuit a JDC-Lauder Nemzetközi Zsidó Ifjúsági Tábor Szarvason. Az Alföld egyik legszebb vidékén a 7-18 év közötti táborozók játékos programokon keresztül ismerhetik meg a zsidó élet és hagyomány elemeit. A 12 napos turnusok alatt a hagyományok ápolása és a tanulás mellett, úszással, lovaglással, táncolással énekléssel, kézműves foglalkozásokkal, kenuzással és számos más érdekes programmal tölthetik nyaralásukat. A táborozók a tartalmas programokon túl, életre szóló barátságokkal is gazdagodhatnak, de nemzetköziségben sem lesz hiány, mivel Szarvasra idén is három kontinensről érkeznek fiatalok, összesen 25 országból.

A szarvasi táborban minden zsidó fiatal otthon érezheti magát, jöjjön bármilyen háttérrel, a legvilágiabb szemléletűtől a legvallásosabbig, hiszen a tábor minden zsidó irányzatot elfogad, és kóser étkezést biztosít. Sok gyermek Szarvason találkozik először a zsidó hagyományokkal, és éli át azt a felejthetetlen élményt, hogy a világ számos partjáról származó zsidó fiatalal ismerkedhet meg.

A szarvasi tábor 2012-es turnusainak időpontjai: július 8–20., július 22.-augusztus 3., augusztus 5-17.

A táborozókkal, az elmúlt évtizedek hagyományainak megfelelően négy korcsoportban foglalkoznak, így a Negevsek (7-10 évesek), Galilosok (11-13 évesek), Golánosok (14-16 évesek) és Hermonosok (17-18 évesek) is életkoruknak, érdeklődésüknek megfelelő programokon vesznek részt. A szarvasi tábor turnusai évről-évre különböző témák köré épülnek fel. Az idei nyár témája az öt érzék világa: a zsidó vallás történetei, hagyományai, mind az öt érzékszerven keresztül életre kelnek; a jeles napok dallamai, a fűszerek illata, a gyümölcsök íze, a sábati gyertya lángja, a mezüze megérintése...

Jelentkezni a tábor megújult weboldalán, a www.szarvastabor.hu oldalon lehet, ahol további hasznos információk és friss hírek találhatóak.

VASÚTI HELYTÖRTÉNETI ADATOK

Mandel Pál országgyűlési képviselő.

125 évvel ezelőtt, 1887. augusztus 20-án megnyílt a Nyíregyháza-mátészalkai helyi érdekű vasútvonal, melynek egyik „középállomása” Nyírbátor. E település a vasút létrejöttében meghatározó szerepet töltött be, az ügy eredményes felkarolását pedig elsősorban Mandel Pál nevéhez kötöm. (1.)

Nyírbátorban született 1839. I. 6-án. Szülei a saját házuk boltjában dolgoztak, emellett földeken is gazdálkodtak. A családnak egy boltos legény és egy szolgáló segített. Pálnak négy fivére (Móritz, Jákob, Ignácz, József) volt, a gyerekek között többnyire két év a korkülönbség.

Az elemi után egy debreceni középiskolában tanult, ahol az iskola „jelesbejei közt minden tekintetben az első”. Önszorgalomból másokat tanított, ezáltal költségeihez maga is hozzájárult. Önzetlen figyelmességére utal, hogy keresetéből tanulótársai részére díjakat tűzött ki a magyar nyelv és irodalom tantárgyból írt legjobb pályamunkákra.

A pesti tudományegyetem hallgatója volt, miközben egy alkalommal személyesen vitte fel a nyírbátoriak által küldött hazafiúi adakozást az Akadémia palotája javára. „Mandel Ábrahám Urnak, szeretett édes atyámnak ajánlva” nyomtatásban közzétette a jogtudori rang elnyerésére kidolgozott jog- és államtudományi tételeket, melyeket 1863. VI. 19-én tartott nyilvános vitában megvédett.

Munkásságát budapesti lakóhellyel (V. ker. Nádor út 14.) három irányú, de egymással összefüggő elfoglaltság jellemezte: ügyvédi, képviselői és a gazdasági fejlődést szolgáló üzleti tevékenység.

Rokona, Mandel János nyírbátori mérnök 1871-ben elsőként előmunkálati engedélyt kért és kapott a szülőföldet érintő vasút építésére.

Augusztus 6-án Nyírbátorban „consortiumi” értekezletet tartottak. Hosszú szünet után Mandel Pál javaslatára 1879. december 2-án Nyírbátorban vasútlétesítő bizottság alakult. 1880-

ban kidolgozták a terveket, de pénz- beszerzési nehézség miatt nem valósulhattak meg.

A kerület országgyűlési képviselőjeként (2.) a helyi érdekű vasutak könnyebb megépítése érdekében alkotott törvény vitájában a képviselőház 1880.

Mandel Pál országgyűlési képviselő

május 21-i országos ülésen „sarkalatosnak” tartotta a megyék, mint helyi törvényhatóságok szerepének erősítését. Nyugati országok példáját említve szorgalmazta: kapjanak jogot a vasút anyagi támogatására, segélyezésére.

A költségek előteremtése, a kivitelező cég megtalálása érdekében ösztönző szerepet vállalva folyamatosan kezdeményezett, szervezett. 1882-ben az érintett megyék országgyűlési képviselőinek segítségét kérte. 1885. II. 15-én Nyírbátorba hívta az érdekelteket, ahol ismertette egy angol cég vállalkozói tervét. Megújították a korábbi bizottságot és elindult az aláírások gyűjtése, a részvényjegyzés. Az időközben megváltozott építő cégnek Mandel Pál megszerezte és rendel-

kezésére bocsátotta az 1880-ban íratárba helyezett terveket.

Baross Gábor idejében elterjedt szokás szerint két képviselőtársát rávette, hogy lobbizzanak együtt a Nyíregyháza-Mátészalka között építendő vasút ügyében: „nyitott ajtót találni a bürokráciában”.

Sikeres együttműködésük eredményeként 1886. november 12-én Mandel Pál, Odescalchi Gyula, Tisza István részére a miniszter kiadta az engedélyokiratot. Az építés teljes folyamatát figyelemmel kísérte és segítette. Közreműködött a vonal tulajdonosaként funkcionáló részvénytársaság megalakításában, melynek igazgatósági tagja volt haláláig.

A munkasikeren felbuzdulva egyik engedélyese volt a Gyulafehérvár - zalatnai vasútvonal megépítésének. Élen járt a Keszthely-Tapolca közötti vonalvezetés kialakításában. Társakat szerevezve vasúti előmunkálati engedélyeket kapott Nagykanizsa környékén is. Érdekeltségi és szakértői alapon összesen 8 helyi érdekű vasút részvénytársaság igazgatóságában töltött be hosszabb-rövidebb ideig tagsági, illetve alelnöki tisztséget. Budapesten hunyt el 1908. február 7-én.

Az utókor számára fennmaradt sok irománya között található „A Magyar Államvasutak fogyasztása és köszönbányászata” című tanulmánya.

Arcképét Zala vármegye tisztelői publikálták a millenium évében. Szülőhelyén a Nyíregyháza – Nyírbátor - mátészalkai vasút 125. évfordulója alkalmából ezzel a rövid írással emlékezünk rá.

Jegyzetek:

(1.) Életpályájának néhány mozzanatát említem a helyi vasúttörténet neves személyeinek életrajzát tartalmazó gyűjteményemből.

(2.) A nyírbátori kerületben 1875-1887, 1901-1905, az alsólendvai kerületben 1892-96 között volt országgyűlési képviselő.

Felhasznált irodalom:

Vasárnapi Újság 1854-1860.

Magyarország Tiszti cím- és névtára 1875 - 1908.

Zalavármegyei évkönyv a milleniumra 1896.

Közgazdasági Szemle 1905.

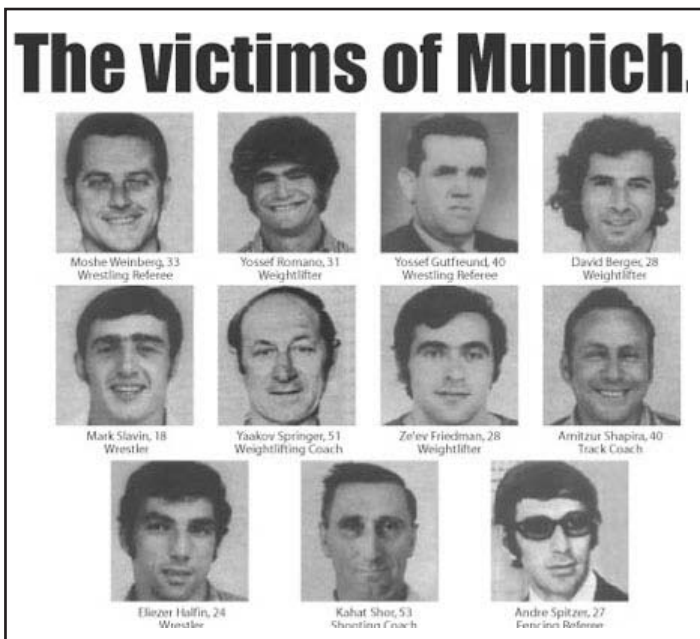
Vasúthistória Évkönyv 1994.

MÉSZÁRLÁS AZ OLIMPIAI FALUBAN

Akkor...

1972-ben a Palesztin Felszabadítási Szervezet (PFSZ) egyik frakciója, a Fekete Szeptember nyolc tagja a müncheni olimpián kivégzett összesen tizenegy nagyszerű izraeli sportolót, miután az akkor még gyerekcipőben járó demokratikus német szerveknek nem sikerült kiszabadítani a még életben lévő kilenc túszt.

Az új Németország a háború után demonstrálni kívánta a világnak, hogy mennyire megváltozott. Így a Harmadik Birodalom romjain felépült demokratikus NSZK-nak különösen nagy lelki nyomást jelentett egy sikeres túsztárgyalás kivitelezése, igaz, az Izrael által felajánlott segítséget elfogadhatták volna.

A 11 Izraeli sportoló

Szeptember 6-án mintegy 80.000 helyi néző és 3.000 sportoló jelenlétében megtartották a gyászszertartást, de a Játékok folytatódtak. Jim Murray, a Los Angeles Times akkori tudósítója szerint, „ez majdnem olyan volt, mintha Dachauban táncmulatságot tartottak volna”. Willi Daume, a müncheni szervezőbizottság elnöke véget kívánt vetni a világversenynak, azonban Avery Brundage a Nemzetközi Olimpiai Bizottság (NOB) elnöke és mások is a folytatás mellett döntöttek. Ezen döntést az izraeli kormány és az izraeli olimpiai csapat vezetője is támogatta.

A terrorcselekmények után nem sokkal palesztin terroristák hatalmukba kerítették egy Lufthansa gépet, annak utasaival együtt. Követelték Münchenben elfogott társaik szabadon bocsátását, aminek a Nyugat-Német Kormány végül is engedett.

Golda Meir és az Izraeli Védelmi Bizottság felhatalmazta a Moshadot, hogy vadássza le az életben maradt elkövetőket és a kiterveket.

Ezen rémségek ellenére az 1980-as moszkvai olimpia kivételével Izrael valamennyi megmérettetésen jelen volt, sőt 1994-től kezdődően a téli játékokat sem hanyagolta.

...és most

A NOB hivatalosan megtagadta a „müncheni 11-ről” történő megemlékezést a hamarosan kezdődő londoni olimpián.

A nyitóünnepségen megtartandó eseményt a meggyilkolt atléták családtagjai kezdeményezték. Izrael minden negyedik – olimpiai –

évben hasonló javaslatlall állt elő, de a NOB ezen indítványokat minden egyes alkalommal következetesen elutasította.

A nemzetközi szervezet hivatalosan már több alkalommal is tiszteletét fejezte ki az atléták iránt. Az olimpiai családban a müncheni mézszárlás áldozatai sosem fognak feledésbe merülni – írta nem-

Emléktábla Münchenben

régiben a bizottság elnöke, Jacques Rogge.

A New York állambéli Rockland megyei zsidószerzet, valamint Ankie Spitzer, Andrei Spitzer vívóedző özvegye április közepén internetes szavazást indítottak a londoni megemlékezésről, és erre hamarosan több mint 38 ezer aláírás érkezett a világ minden részéről.

„A 11 meggyilkolt atléta az olimpiai család része volt, úgy érezzük, kellőképpen meg kellene emlékezni róluk az olimpiai játékok keretein belül” – írja kísérőlevelében Spitzer.

Az Izraeli Olimpiai Bizottság a játékok ideje alatt, mint minden olimpián, megemlékezik halottairól. Rogge kifejezte abbéli szándékát, hogy NOB képviselők is jelen lesznek a megemlékezésen.

„Sajnálatos módon ez a válasz elfogadhatatlan, hiszen ellentmond az olimpiai eszme testvériességéről szóló alapelveivel” – mondta Danny Ayalon izraeli külügyminiszter helyettes. „Az izraeli sportolók meggyilkolása nemcsak egy nép vagy vallás elleni támadás volt, hanem egyúttal az olimpiai játékok és a nemzetközi közösség elleni is. Így kívánatos lenne, hogy ezen megemlékezés ne egy másodrangú rendezvény legyen, hanem egy fő esemény.”

Az Amerikai Zsidó Közösség felszólította az olimpiai bizottságot, hogy gondolja át döntését. „A tragédia negyvenedik évfordulója tökéletes alkalmat biztosít arra, hogy annak rendje és módja szerint megemlékezzenek az ártatlan izraeliekéről” – mondta David Harris igazgató. „A NOB döntése, melyben megtiltja a megemlékezés megtartását azon a nyitóünnepségen, amit világszerte figyelemmel kísérnek, egyszerűen szegényteljes.”

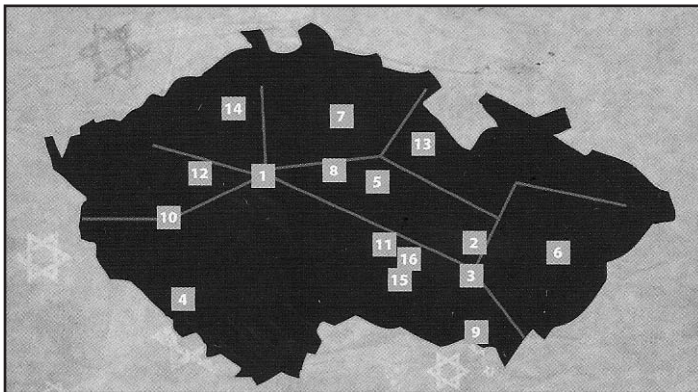
Két new-yorki demokrata képviselő, Nita Lowey és Eliot Engel, valamint a Rágalmazás Elleni Liga is kérte az elmúlt hetekben a NOB-ot a Csend Pillanatának engedélyezésére.

A thejewishweek.com oldalon 2012. május 17-én megjelent írás, valamint 2012. június 1-jén a wikipedia és a jewishvirtuallibrary.org oldalakon elérhető tartalmak alapján az oldalt Sugár Károly szerkesztette.

CSEHORSZÁG ZSIDÓ EMLÉKEI

Három napon át négy ország magyarországi idegenforgalmi képviselő-vezetői vendégeskedtek Nyíregyházán a közelmúltban. A francia, horvát, lengyel és cseh turizmust illusztráló szakemberek kisfilmekkel, fotóalbumokkal, prospektusokkal felszerelve érkeztek a megveszék helyre. A csehek magukkal hozott anyagai között nem kis örömmel fedeztünk fel magyar nyelvű ismertetőt az ország jelesebb zsidó emlékeiről. A Sófár olvasóinak nem utolsó sorban „étvágy-és kedvesínálóként” ebből nyújtunk át ízelítőt...

A zsidók letelepedése a történelmi Cseh-és Morvaország területén a X. században kezdődött. Évszázadokon át viselték a megkülönböztetés bélyegét, helyzetük csupán a XIX. század közepén javult, ekkor kaptak teljes polgári egyenjogúságot. Részt vettek az ország felvirágztatásában, társadalmi, gazdasági és kulturális felemelkedésében. A második világháborúban azonban az itt élő zsidók 90 százalékát a nácik legyilkolták, napjainkra 10 nagyobb közösség maradt fenn és tevékenykedik 3000 taggal.

Az ország területén jelenleg 180 zsidónegyed, 200 zsinagóga és 320 temető létezik, jelentős részük államilag védett, kulturális műemlék. Közöttük teszünk rövid barangolást...

Prága mindig is a zsidók legjelentősebb városa volt. Az Óváros északnyugati részén található Jozefovban települtek le s éltek. A reneszánsz stílusú Pinkász zsinagóga falán olvasható a holokauszt 80 ezer csehországi áldozatának neve. Az 1906-ban alapított Zsidó Múzeum a világ legnagyobb zsidó gyűjteményét őrzi.

Pilzenben áll Európa második legnagyobb zsinagógája. A kéttornyú, neoromán stílusú épület 1888 és 92 között épült, száz esztendő elmúltával újították föl. A zsidó emlékeket a városban és környékén az úgynevezett Zsidó út köti össze.

A XV. Századig nyúlik vissza a Hermanuv Mestecben lévő zsidó település története. Temetőjének értékes reneszánsz és barokk sírkövei között az 1600-as évekből származót is találunk.

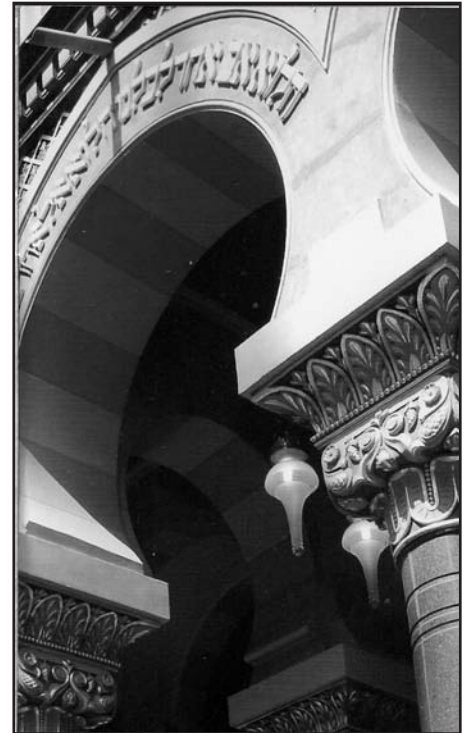
Trebicben található a legjobb állapotban megőrzött zsidó negyed. Elismerésként része az UNESCO Világörökségének is.

Mikulov volt a morva zsidóság központja. Zsinagógája 1450 óta áll, utóbb barokk stílusban egészítették ki.

Boskovice zsidó negyedében még a XIX század közepén is a város lakosságának egyharmada élt. Temetőjének 2500 sírköve közül számos nevezetes zárandokhelylyé is vált.

Brünnben, az az Brnóban 1454-ben szűnt meg a zsidó település, utóbb újjáépült s a két világháború között is 12 ezren éltek itt. Temetőjében állítottak emléket a holokauszt áldozatainak. Neoromán stílusú szertartási termének falában a középkorból is származó számos követ építettek be.

Az ismertető elkalauzol bennünket a Sunmava hegyvidéki területre, Hartmanice településre, Holesov-ba a Shach zsinagóga városába, Jicinbe, ahol Jakub Basevi emléket őrzi, ő volt az első zsidó, aki a Habsburg monarchiában nemesi címet kapott. Kolínban 1642-től áll a zsinagóga, Polnába irányítva pedig mesél a kiadvány az úgynevezett Hilsner ügyről, mely számos részében hasonlóságot mutat a tiszaezsláriéval.

Rakovník zsidó temetőjét 1635-ben hozták létre s e tájban alakították ki temetkezési helyüket a Rychnov nad Knézou-ban élt zsidók is. Velké Mezirici-ben 1695-ből származik a barokk Öreg zsinagóga, az újat 1868 és 70 között emelték.

A kiadvány végül Terezinbe kalauzolja el olvasóit, ahol a nácik zárt gettójába több mint 150 ezer embert hurcoltak. A békét már csupán elenyésző hányaduk élhette meg...

A zsidó emlékek csehországi térképén a felsoroltak az alábbi számok alatt lelhetők föl:

1: Prága, 2: Boskovice, 3: Brünn, 4: Hartmanice, 5: Hermanuv Mestec, 6: Holesov, 7: Jicin, 8: Kolín, 9: Mikulov, 10: Pilzen, 11: Polná, 12: Rakovník, 13: Rychnov nad Kneznou, 14: Terezín, 15: Trebic, 16: Velké Mezirici.

Bővebb információ: Cseh Idegenforgalmi Hivatal, Budapest, Klauzál u. 32. Telefon: 1/411-1404.

e-mail: lederer@czechtourism.com

www.Czech Tourism.com

Kalenda Zoltán

TISA BE'AV- I IMA

Július 28. szombat 19.00

Július 29. vasárnap 8.30

HITKÖZSÉGI HÍRADÓ

Május 13-án tartottuk meg az immár hagyománnyá váló lag ba'omeri összejevete-lünket, melynek során meglátogattuk a harangodi és a nyírjespusztai emlékhelyeket. A rossz idő miatt nem a szabadban, hanem közösségi helyiségünkben családias hangulatban elfogyasztott ebéd közben azt is megbeszéltük, hogy a jövőben kibővítjük a meglátogató emlékhelyek sorát.

Az Ilan Mor nagykövét úr személyiségéből áradó közvetlenség révén valóban úgy érezhettük, hogy május 23-án tett látogatásával egy kicsit Izraelt is vendégünként köszönthettük.

Másnap a Kisvárdán rendezett holokauszt megemlékezésen szintén megtapasztalhattuk „izraeli mentalitását”, együtt mondtuk a Kadist.

Hitközségünk köszönetet mondott a szervezőknek az évről-évre rendkívül színvonalasan megrendezett eseménysorozatért.

Elkészült és technikailag kiválóan működik a térfigyelő rendszerünk. Őszintén reméljük, hogy soha nem lesz szükség rögzített képsorok kiértékelésére, marad csupán biztonságérzetünk bizonyos fokú növelésének eszköze.

Előrehaladott tárgyalásokat folytatunk zsinagógánk tetőszerkezetének javításáról (lehet, hogy a lap megjelenésekor már munkálatokról)

Megtettük a kezdő lépéseket gázellátásunk vezetékesre való átalításának ügyében. Ez egy komoly utánjárásokat igénylő folyamat, de optimális esetben az árkülönbség miatt három év alatt megtérülő beruházás lehetne.

Konkrétumokat még korai lenne közölni, de időben tájékoztatni fogjuk a tagságot.

A nyíregyházi mártír megemlékezésről és a hátszenéről lapunkban bővebb beszámoló olvasható.

Felmerült egy megfelelő jelentkezői létszám esetén hitközségünk által indított héber nyelvtanfolyam lehetősége. Tagjaink és hozzátartozói számára ingyenes lenne, más érdeklődők esetében egy jelképes költség hozzájárulást kérnénk.

Kérjük az érdeklődőket, bármelyik elérhetőségünkön jelezzék esetleges igényüket!

Sárosi György elnök

Lag ba'omeri pillanatképek

SÓFÁR

A Nyíregyházi Zsidó Hitközség folyóirata Postacím: 4400 Nyíregyháza, Mártírok tere 6., e-mail: sofarujsag@gmail.com, tel./fax: (36)-42-417-939 Web: www.sofar-ujtag.hu Számlaszám: OTP 11744003-20331427

Szerkesztők: Dr. Klein Éva és Sárosi György. Főszerkesztő: Somos Péter. Felelős kiadó a Nyíregyházi Zsidó Hitközség.

Typográfiai munkák: Kalenda Szerkesztősége (4400 Nyíregyháza, Zrínyi I. u. 3-5)

Készült a Gprint Iroda digitális nyomdájában (4400 Nyíregyháza, Szabolcs u. 7/A)

A folyóirat ingyenes!